

RIKSANTIKVAREN

ARKIV

SAKSBEHANDLER
førstekonsulent Kristine Johansen

INNVALGSTELEFON
22 94 04 75

TELEFAX
22 94 04 04

VÅR REF.
94/571/49 P-51 KJ

VÅR DATO
17/11 1994

DERES REF.

DERES DATO

Universitetet i Oslo, IAKN
Frederiksgt. 3
0164 Oslo

INST. FOR ARKEOLOGI KUNSTHISTORIE OG NUMISMATIKK Universitetet i Oslo		
Saksb.: JHL	23 NOV 1994	Kopi:
Ark.: 0627		
Saksnr.: 94/4724	Dok. nr.:	001

ARKEOLOGISKE UNDERSØKELSER PÅ NÆRSNES, RØYKEN
KOMMUNE, BUSKERUD FYLKE

Vedlagt oversendes til Deres orientering rapport fra arkeologiske undersøkelser på Nærnes i Røyken kommune. Undersøkelsene ble utført i medhold av Lov om kulturminner av 1978 (kml.) § 4 og delegering av myndighet etter kml., jfr. forskriftene gjeldende fra 1. jan. 1993.

Med hilsen

Birgitte Skar
førstekonsulent

Kristine Johansen

Vedlegg: Rapport fra arkeologiske undersøkelser

**ARKEOLOGISK UNDERSØKELSE DEN 20. OKTOBER 1994 I
FORBINDELSE MED MULIG MIDDELALDERVEI.¹
NÆRSNESTANGEN, RØYKEN KOMMUNE, BUSKERUD FYLKE.**

**Rapport ved mag.art. Inger Karlberg
Oslo, 1. november 1994**

Bakgrunn for undersøkelsen.....	1
Undersøkelsermetoder.....	1
Den middelalderske vei over Nærstangsten, vurdert ut fra kartmateriale.....	2
Nærstangsten, Nærstang og Bårdstang i middelalderen.....	3
Vurdering av en mulig middelalder- vei i landskapsrommet.....	4
Undersøkelse i felt.....	5
Sammendrag og konklusjon.....	6
Vedlegg	

Bakgrunn for undersøkelsen

Ved utbyggingsplaner på Nærstangsten i Røyken kommune, har Riksantikvaren fått tilsendt opplysninger om mulig middelaldervei fra Røyken historielag. Middelalderveien skal ha strukket seg fra Bårdstang over Nærstangsten til Oslofjorden. Røyken historielag har avmerket den mulige middelaldervei på Reguleringsplan for Nærstangsten (vedlegg 1-3).² Historielaget har avmerket middelalderveien fra eiendom 43/77 (gnr/bnr). Veien deles i to på eiendom 43/71. Veiene krysser Sundbyveien. En østlig vei går over høydedraget og bratt ned mot østsiden av Nærstangsten, mens den andre følger i stor bue over Nærstangsten ned mot vestsiden av odden. Historielaget setter denne delte middelalderveien i forbindelse med hulveier funnet inne i skogparti i retning syd mot Bårdstang.

Størstedelen av Nærstangsten omfattes av «Reguleringsplan for Nærstangsten» fra 1985. Det meste av arealet innenfor planavgrensingen er regulert til spesialområde formål bevaring. Deler av den østlige veien ligger i friområdet. Direktoratet befarte deler av den mulige middelaldervei, den vestre, 6. oktober 1994. Det ble bestemt å undersøke nøyere deler av traseen. Eierne som ble berørt av denne utvidede undersøkelsen den 20. oktober, mottok skriftlig varsel sendt fra Riksantikvaren 13. okt. 1994. Det ble underrettet om undersøkelsesmetoder; graving av prøvestikk og overflatebefaring med bruk av jordbor. Undersøkelsen i felt ble utført 20. oktober 1994 ved Inger Karlberg.

Undersøkelsesmetoder

De mulige middelalderveiene ble undersøkt med bakgrunn i fire forskjellige metoder:

¹ Ref. 94/571 P-51

² Reguleringskart fra des. 1983, med siste endring av 05.09.85.

- **Kartmateriale: Topografisk forutsetning for veivalg, samt vurdering av veienes formål. Oversikt og vurdering av ferdselsveier fra jernalder og frem til idag i det aktuelle området.**
- **Skriftlige kilder: Opplysninger om middelaldersk bosetning på og omkring Nærnestangen.**
- **Landskapsanalyse: Vurdering av middelalderveiene i et historisk landskapsrom.**
- **Studie av jordlag i og like utenfor de mulige middelalderveiene. Vurdering av slitasje på bergflate, sett i forhold til den vestre mulige middelaldervei.**

Resultatet fra disse fire undersøkelsene vil danne grunnlag for å bekrefte eller avkrefte middelalderveiene i terrenget. Det er ikke forsøkt inntegnet eller vurdert nye traséer for mulig middelaldervei, alt er basert på Røyken historielags inntegning på reguleringskartet.

Den middelalderske vei over Nærnestangen vurdert ut fra kartmateriale.

I artikkelen «De gamle veiene» i Røyken historielags årbok fra 1927, skrev Bernt Bærum Svendsen om ferdsel på Hurumlandet fra gammel tid. I rekonstruksjonskartet (vedlegg 4) over mulige veifar fra jernalder og middelalder vises ingen hovedveier ved kyststrekningen fra Slemmestad til Åros. Veinettet er rekonstruert etter stedsnavn og beliggenhet av faste kulturminner. Et mer detaljert kart presenterte forfatteren om 1800-tallets veinett, fordelt på kategoriene: Kjøreveier omkr. 1800. kløv- og rideveier og stier (vedlegg 5). I det aktuelle området vises ingen veier eller stier. En kløv- og ridevei er avmerket mellom Morberg, forbi Nærnes, syd til Bårsrud og øst til Ramton. Nærnestangen blir liggende utenfor dette kommunikasjonsnettet. Dette kan tolkes på flere måter: Enten var det mindre betydningsfull bebyggelse og aktivitet på Nærnestangen slik at stier og mindre veier ikke er kommet med på oversikten, eller det manglende veinett er uttrykk for en realitet: At det ikke var aktivitet på Nærnestangen.

To kart også fra 1800-tallet (vedlegg 6) viser utsnitt av det aktuelle området. På kartet fra 1826 er det tydelig avmerket en vei fra «Baarsrud» til «Nærnes» og videre til Morberg. Ingen vei er antydning mellom Bårsrud og Nærnestangen. Kvaliteten på kartkopien er dårlig, likevel burde en vei i dette området være avmerket hvis den hadde stor verdi. Kartet fra 1879 (samme vedlegg) viser bebyggelse på Nærnestangen og veinettet mellom husene. Her vises en østlig rute fra Baarsrud til midre del av odden hvor veien forbindes med en øst-vest-rettet vei på tvers av odden. Disse veiene forbindes også med en vestlig vei som følger formen på bukten vest for Nærnestangen. Tolkningen av sent 1800-talls ferdsel på odden, blir at veinettet på Nærnestangen er et sekundært veinett som ikke viser hovedforbindelser mellom hovedgårder i området og deres ankomst til Oslofjorden. Veiene er kommunikasjonslinjer mellom nybygde småbruk/hus/fritidseiendommer og lokale båtøppteikk/brygger.

En ytterligere stadfesting av dette viser kartet fra 1928 (vedlegg 7) hvor bosetningen på Nærnestangen har ekspandert over hele odden. Hovedveien går nå langs kysten med en tydelig markert blindvei over oddens vestre parti. Tilblivelsen og dateringen av denne blindveien, fikk jeg opplysning om under undersøkelsen av den mulige middelalderveien. Veien ble anlagt i begynnelsen av 1920-tallet og en grunneier kunne huske at veien ble lagt oppå en av de mange stiene som dengang fantes på Nærnestangen. Et bilde i «Røyken Bygd,

før og nu»³ viser flytteblokk- klippen på Nærnes. Denne finnes fortsatt og hovedveien over Nærnestangen svinger seg innunder en del av denne steinblokken, i 1928 som i dag.

I «Røyken Bygd, før og nu» nevnes bygging av «Bygdevei» fra hovedveien (dagens Sundbyveien) ved Sundby til Nærnestangen med arm Båtstø.⁴ Denne ble besluttet av herredet i 1912 og stod ferdig i 1915, som grusvei med bredde 3,5m. Flere slike opplysninger viser at veinettet ble sterkt utbygget på 1900-tallets begynnelse. Disse var rettet etter datidens behov, men mange ble trolig anlagt over eldre veifar.

Det samlede kartmaterialet hentyder at hovedkommunikasjonen og den eldste vei har gått fra middelaldergården Bårdsrud til bunnen av bukten, ikke over Nærnestangen. Veinettet over odden er etablert i forbindelse med utbygging av området på 1800-tallet. Nærnestangen har høyst sannsynlig også vært et område i bruk i middelalderen og i tidligere tider, men aktivitetene her har vært av en slik karakter at svært få fysiske spor er tilbake. Selvfølgelig foreligger også muligheten at den intensive utnyttelsen av Nærnestangen i vårt århundre har slettet de eldre spor. Konklusjon på gjennomgang av kartmaterialet må bli: ***Det gikk trolig ingen hovedvei mellom Bårdsrud og Oslofjorden over Nærnestangen i middelalderen.***

Nærnestangen, Nærnes og Bårdsrud i middelalderen

I «Røyken Bygd, før og nu» gis opplysninger om fornminner og oldsaker.⁵ På Morberg ble det i 1908 funnet to ovale bronsespenner med dyreornamentikk i jellingestil, fra yngre jernalder. Fra Nærnes er det levert inn funn fra steinalder; Steinøks med skafthull og en spissnakk, slipt steinøks. På Ramtonholmen finnes gravrøyser og på Morberg gravhauger.

To middelaldergårder er av interesse mht. tolkningen av middelalderveien. Nærnes er avledet av mannsnavnet Neridr. Gården ligger i bunn av bukten. Gården nevnes i erkebiskop Øysteins «Røde Bok» fra 1393. Trolig har gården fra gammelt av hvert kirkegods.⁶ Den andre gården er Baarsrud, avledet av mannsnavnet Barekr, et vanlig navn i området rundt Viken. Gården er nevnt gjennom middelalderen, dog med ulike navneformer. Rud-endelsen viser at gården trolig stammer fra middelalderen, muligens tiden like før svartedauen, før 1350. I følge «Røde Bok» har gårdens jorder tilhørt kirken, trolig et alter i Oslo.⁷

Dag Nævestad ved Norsk Sjøfartsmuseum har opplyst at Nærnes hører med til et marinarkeologisk prioriteringsområde i Oslofjorden. Dette gjelder særlig bukten inn til Nærnes, mens ved østsiden av Nærnestangen har man ikke informasjon om ankringsplasser. Flere forhold tilsier at bukten er den naturlige gode havn, både mht. vind og vær, til beskyttelse og forsvar mot pirater, raske avseilingsmuligheter, osv.

Ut fra funnopplysninger kan følgende konklusjon trekkes: ***Gårdene Nærnes og Bårdsrud var etablert i middelalderen, trolig også tidligere. Bukten ved Nærnes var det naturlige havneområdet.***

---

³ Killingstad, 1928:25.

⁴ Killingstad 1928, s. 411.

⁵ Killingstad 1928:50ff

⁶ Killingstad 1928:578

⁷ Killingstad 1928:570

Vurdering av en mulig middelaldervei i landskapsrommet.

Et eldre veifar, av typen hulvei, skal i følge historielaget finnes inne i skogholtet mellom Sundbyveien og Bårsrudgården. Denne del av den mulige middelalderveien ble ikke undersøkt den 20. oktober. Dette medfører at det i denne rapporten kun foreligger en vurdering av veipartiet over Nærnestangen.

Området hører til Oslofeltet i geologisk sammenheng. Nærnestangen har grunnfjell, mest gneis, opp i dagen. Sydøst for Nærnesbukten finnes diabas.⁸ Landskapet bærer spor etter istiden i form av iskuringer på bergflater og flyttblokker.⁹

Den østlige middelalderveiens trasé går i retning SV-NØ over bl.a. eiendommene 43/71 og 43/2 (friområde). Det er i følge reguleringsplanen planlagt to boligeiendommer i den mulige middelaldertraséen. Riksantikvaren har ansett dette veifaret som en usannsynlig middelaldervei, pga. beliggenheten i terrenget. Den nordligste del av veien ligger i et østvendt og bratt parti. Det er frodig vegetasjon i området, og det er rester etter eldre dyrkning, bl.a. rydningsrøyser. Et par bredere stier går i området. Stiene er på flere steder i underkant bygget opp av brudd- og rullestein.

Dette området er lite påvirket av bosetning i nyere tid. Området har bevart karakter og terreng nærmere det opprinnelige historiske landskap enn resten av Nærnestangen. Mulige spor etter ferdselsårer i middelalderen ville derfor tydeligere fremtre i dette området enn på resten av tungen. Veifar/stier som er i bruk i dag lar seg vanskelig direkte dateres tilbake til middelalder og forhistorisk tid. Landskapsanalyser, kartreferanser og opplysninger om faste fornminner og oldsaker kan indikere veifarets alder.

Ved 3-4 meters høyere vannstand i Oslofjorden i middelalderen, vil området på østsiden av Nærnestangen ha vært et farvann med undervannsskjær. Det ble undersøkelsesdagen avsatt noe tid til overflaterregistrering av mulige funn i standsonen, dvs. løse og faste kulturminner som vitner om middelaldersk havneområde. Det ble ikke funnet noe i området hvor den mulige middelalderveien skulle ha endt, verken i form av båtnaust, middelalderske løsfunn (keramikk, glass, osv.) eller ankringsfester. Konklusjon: Den østre traséen er ikke middelaldervei.

Den vestlige traséen ligger over eiendommene 43/71, 43/83, 43/21, 43/4, 43/65, 43/51, 43/85, 43/208, 43/96, 43/14, 43/189, 43/120, 43/15, 43/81, 43/104, 43/309, 43/10, 43/9, 43/29 og 43/128. Hele denne vestlige traséen ble befart på undersøkelsesdagen. Imidlertid var det vanskelig å kunne gå strekningen direkte. Gjerder rundt eiendommer gjorde at omveier måtte benyttes for adkomst til den mulige middelalderveien.

Landskapet er sterkt endret i store deler av denne vestlige traséen. I forbindelse med hageanlegg er området blitt påført masse, fjell er sprengt bort og hagemurer er blitt bygget. Det opprinnelige terrenget er vanskelig å rekonstruere. Historielaget har avmerket tre områder hvor de mener at området har bevart sin karakter fra middelalderen og hvor spor etter veifaret fortsatt er synlig.

---

⁸ Killingstad 1928:18ff

⁹ Killingstad 1928:25

Det sydligste av disse områdene har en lengre strekning hvor veifaret ligger på bergflaten. Øst for denne svinger den mulige middelalderveien nordover og følger et kort stykke dagens sti. I dette området ble det foretatt undersøkelser med jordbor i området omkring stien, og bergflaten ble nøyere visuelt undersøkt.¹⁰ Det andre området hvor den mulige middelaldervei er blitt bevart, er i et passasjeområde mellom eiendommene 43/104 og 43/309. Prøver ble også her tatt med jordbor. Det siste avmerkede området er på vestsiden av tangen, ved dagens kai.

I det første området er landskapet preget av synlige bergflater, småknauset. Dette legger krav til ferdseien. Det er lite egnet som kjerrevei. I det neste området har anlegg av hager forandret området slik at det ikke er tale om rester etter opprinnelig terreng. Den mulige middelaldervei ligger her høyere enn de omkringliggende hager og bærer kun spor etter nyere slitasje. I det siste området er veien avmerket på et sted hvor terrenget stuper 4-6 meter direkte ned til dagens brygge. Dette kan ikke være den naturlige ferdseisvei.

Ser man Nærnes og Bårsrud i et større perspektiv er det et område som naturlig peker seg ut som mer attraktivt for ferdsel, enn de foreslåtte strekningene. Dette ligger sydvest for Nærnesstangen. Et naturlig veifar ville følge høydedrag, parallelt med bekkefar fra Bårsrud til Nærnesbukta, hvor den naturlige middelalderhavn ville være. En middelaldervei oppe på det knausete og ulente Nærnesstangen ville innebære både lengre vei, mer ufremkommelig og med større høydeforskjeller enn en trasé i det lavereliggende Nærnesområdet. *Ut fra landskapsanalyser av de to mulige middelalderveiene er traséene meget usannsynlige.* Slik stiene fremstår i dag kan man tenke seg at større deler av Nærnesstangen var dengang bosetningen begynte fra 1850-tallet og noe tid fremover. I begynnelsen var det få hus, liggende spredt, men med tiden har hustettheten begrenset adkomstmulighetene og samtidig økt presset på de gjenværende stiene i området.

Undersøkelse i felt

Undersøkelse med jordbor ble foretatt i form av 8 prøvestikk i linje på tvers av dagens sti i området syd for eiendom 43/51. Prøvestikkene viste grunn jorddybde; 11-28cm.¹¹ Massen bestod av homogen mørk jord, som var sterkt komprimert i området under dagens sti. Jordmassen hadde utjevnet den opprinnelige bergflatens overflate betraktelig. Rekonstruksjon av bergflaten ut fra de grunne prøvestikkene og innholdet i disse viste entydig at dette var en yngre ferdseisvei.

Bergflaten med den mulige vestre middelaldervei, ligger nordøstvendt i terrenget og har et parti som er lysere enn resten av bergflaten og som i overflaten virker slipt. Slitasjen skyldes isskuring. Dette fastslås da liknede skuringsflater finnes andre steder på Nærnesstangen, samt at slike flater også finnes på kanter av bergflaten hvor dette ikke kan skyldes naturlig ferdsel.

Mose og lav kan indikere alder på slitasespor på berget. Ved denne flaten har tydelig det lyse partiet - tolket av historielaget som den flaten som bærer preg av slitasje fra ferdsel fra middelalderen - i flere tilfeller vært bredere enn det felt som fremtrer når man ser på moseutbredelsen. En grønn hurtigvoksende moseart har fått feste i sprekkdannelser som særlig

¹⁰ Om dette under avsnitt: Undersøkelser i felt (Rapport ved IK, 01.11.94).

¹¹ Prøvestikk med jordbor viste følgende bunnpunkter for torv/dvs. topp av fjell eller løse steiner. Punktene er tatt på linje fra NV-SØ, på tvers av dagens sti, like syd for eiendom 43/51: 1:23cm, 2:27, 3:16, 4:17, 5:11, 6:13, 7:28 og 8:28.

ligger på tvers av bergets fallretning (dvs. skrånende nedover mot NØ). Steinlav vokser saktere enn mose, og slites ikke så lett vekk fra bergflaten som mose. På dette berget har steinlav fått sjanse til å vokse spesielt langs kantene av der hvor den mulige middelalderveien kan være. Steinlav finnes også midt i den mulige middelalderveien. Utbredelsen av steinlav kan vanskelig tolkes klart. Steinlav finnes både utenfor det lyse feltet - den mulige middelalderveien - og innenfor. Mosen finnes tydelig i større mengder utenfor den mulige middelalderveien. Imidlertid må man ta i betraktning at mose kan ha dekket mye større del av bergflaten tidligere, men at økt ferdsel over området i nyere tid har skadet mosetilveksten og mosen som var på bergflaten. Konklusjonen blir at den hurtigdekkende mosen viser at ferdsel på området i dag er ganske stor, og at området hvor det er mulig å gå er så begrenset at man stadig presses til å velge samme «tråkk» over bergflaten. ***Utbredelsen av både steinlaven og mosen kan indikere at «tråkket» over fjellet har vært større tidligere, men at «tråkket» i dag er mer begrenset til en smalere stripe av bergflaten.***

Et av historielagets medlemmer påviste under undersøkelsesdagen et område mellom to bergflater som kunne være bygget som støtte for middelalderveien. Dette var ved enden av den opparbeidede hage, til huset som ble bygget i 1860-årene, og inntil det uthus som ligger ved høydekurve 35 m.o.h. Det er ikke mulig å angi gnr/bnr da dette ikke står på kartet. Imidlertid virket det som denne «muren» var bygget opp enten som støtte for planering til uthusbebyggelse, til avlastningsplass ved siden av uthuset eller som grense mellom hage og passasjeområde.

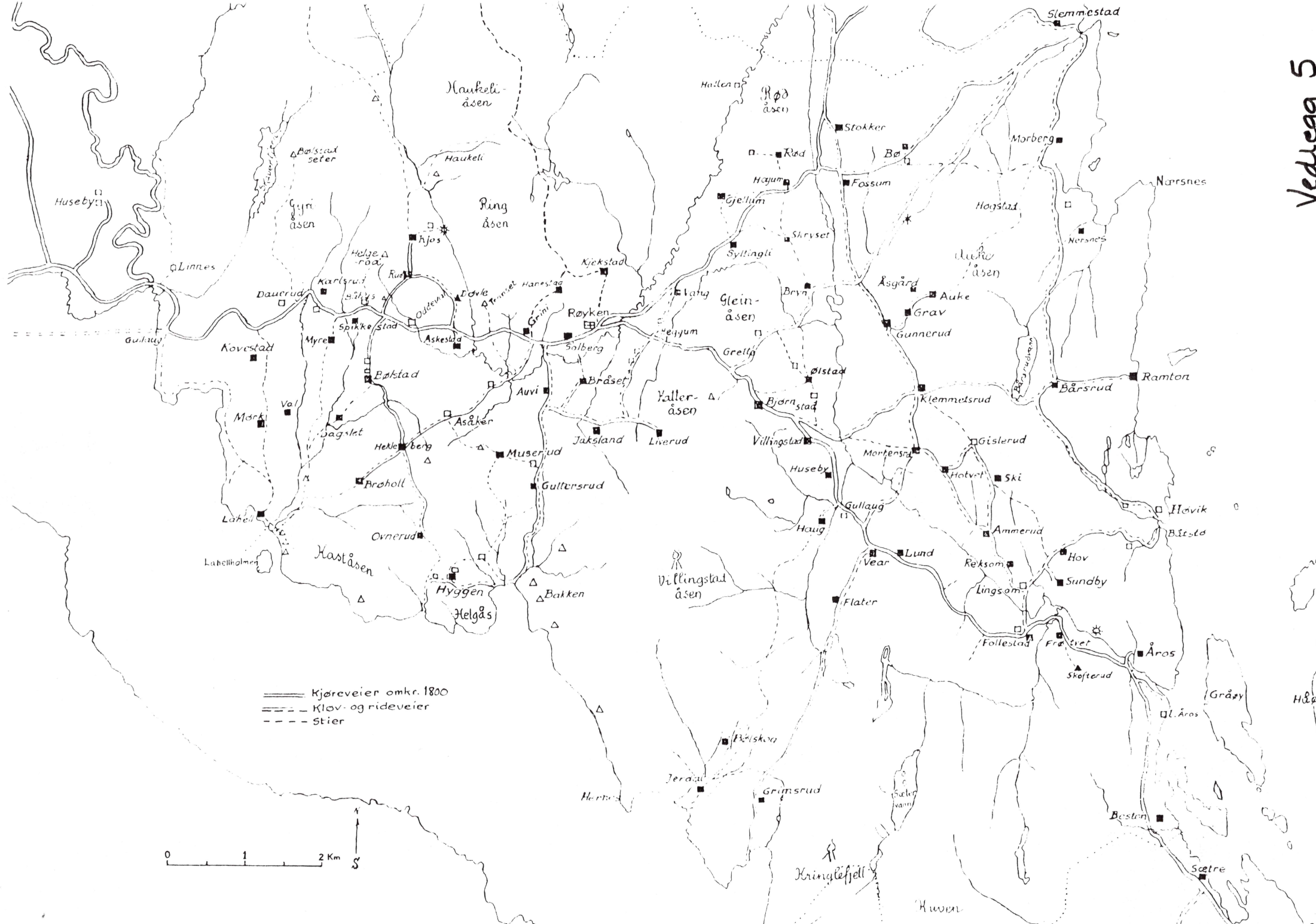
Sammendrag og konklusjon

De mulige middelalderveier over Nærsestangen, kartfestet av Røyken historielag, ble undersøkt i felt 20. oktober 1994. Disse ble av historielaget tolket som ferdselsveien mellom middelaldergården Bårsrud og Nærnesbukta. En østlig vei er avmerket ned til Oslofjorden i det bratte østre parti av Nærsestangen, mens den vestre er tegnet i stor bue over Nærsestangen og ned i bukten på et meget bratt parti. ***Verken landskapsanalyser, detaljestudie av traséene, resultat fra jordbunnsanalyser eller visuell undersøkelse av bergoverflaten viste at dette var middelalderveier.*** Konklusjonen styrkes av resultatet fra kartanalysene. De stiene som finnes og den slitasje som er oppstått på bergflaten har skjedd i nyere tid. Dette må ses i lys av utnyttelsen av dette området fra 1850-tallet og frem til idag. Det er ingen holdepunkter for å tolke disse som middelalderveier. Hulveien fra Bårsrud har trolig gått mer vestlig og direkte ned mot Nærnesbukten.

Inger Kaulberg
2/11-94, Oslo

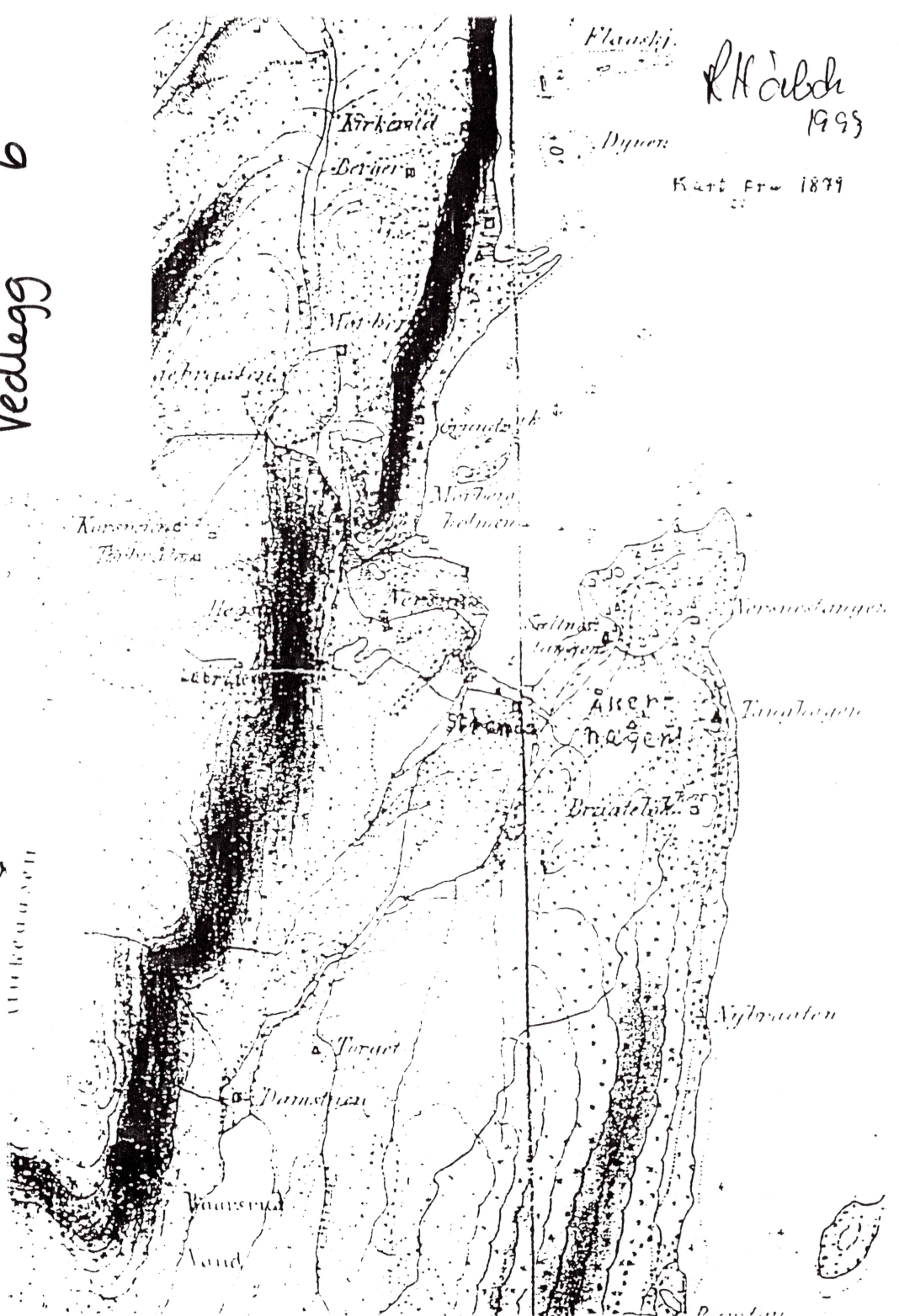
==== Kjøreveier omkr. 1800
 - - - - Kløv- og rideveier
 . . . . Stier

0 1 2 Km

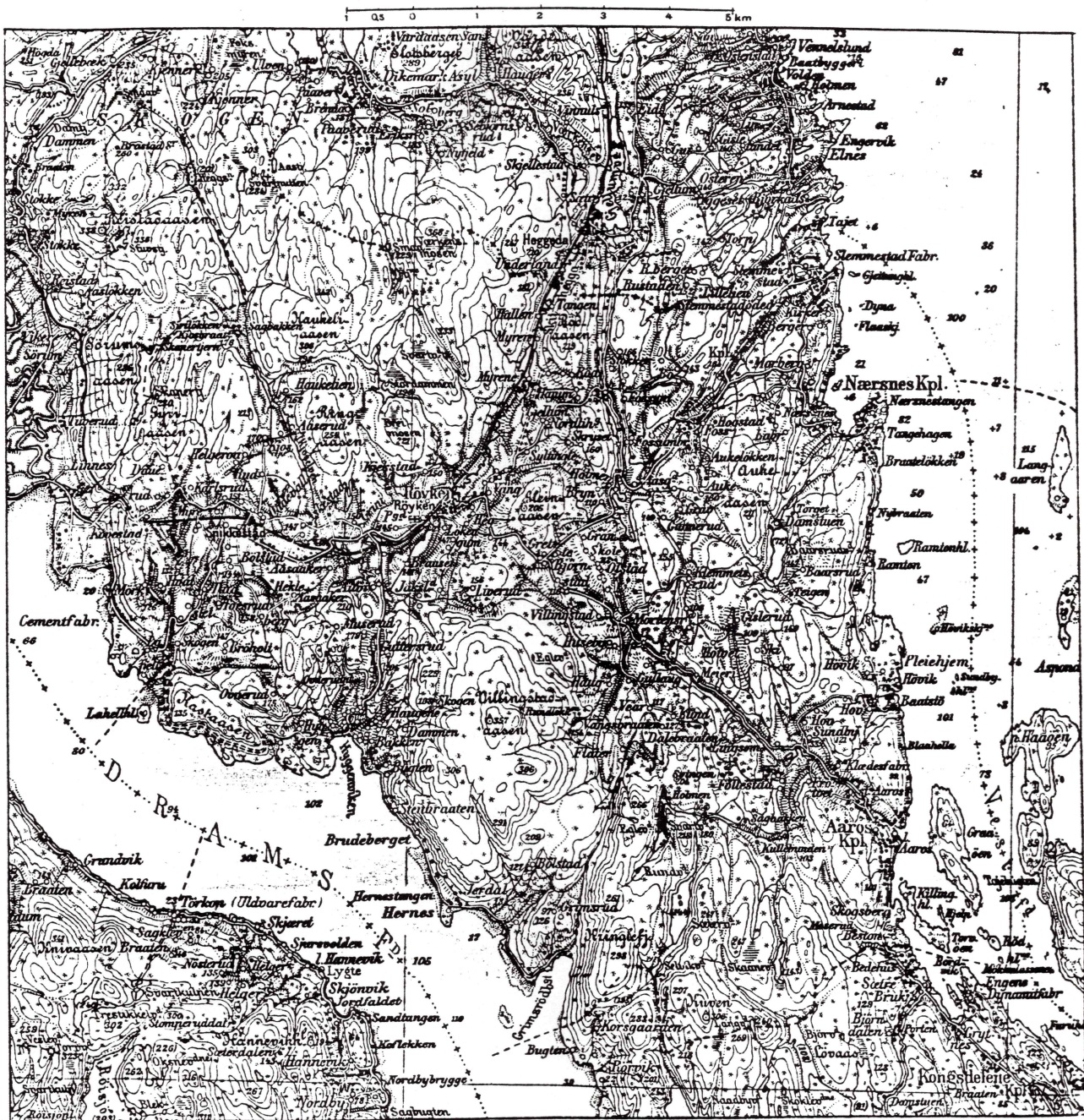

9
Vedlegg

senab
Vindvegen

Kart over Røyken.

Trykt i N. G. O. 1928.

Vedlegg 7

43/41
B11 Den vestre basen
 av mulig
 middelaldervei

Prøvesti i mulig
 middelaldervei.
 Prøvesti 1-8, fra V.

Den østre basen
 av mulig middel-
 aldervei.

Reguleringskart,
 utsnitt 1985
 Målestokk: 1:1000
 Vedlegg: 1

- 1. Grønt
- REG. BL. 9
- 3. T...
- 4. F...
- 6. S...
- OM...
- RE...
- N...
- RO...
- sa...
- By...
- 1985

NY GRENSE MEL LOM B2 OG F1 ØFR.
KOMMUNE TYREVEDTAK AV 23.01.86

Reguleringskart,
utsnitt 1985
Målestokk: 1:1000 ↑
Vedlegg: 3
Munnlig m.a.vei, vestre trær

SMÅBATHAVN
S1
ORPLAGSPASS
BATERI